

IRODALOM.

Segédkönyvek a magyar irodalmi tanításhoz.

Az új középiskolai tanításterv kibocsátása alkalmával nyilvánvalóvá lett, mennyire híjjával vagyunk oly könyveknek, melyek a középiskola ú. n. főtárgyának a magyar nyelvnek és irodalomnak tanítását támogatnák, megkönnyítenék. Könnyű azt kimondani, hogy a magyar nyelv és magyar történelem mától fogva mint szorosan nemzeti irányu tárgyak a középiskolai tanítás középpontjaiul tekintendők. Könnyű kimondani — de nehéz a kimondott elvet egyszerre végrehajtani.

Hogy mi minden akadályba ütközik e fontos elv kivitele, azt részben már más helyen elmondtam, részben pedig egy most készülő tanulmányomban el fogom mondani. Jelen alkalommal az akadályoknak csak egyikével, a tanítási eszközök hiányával kívánok foglalkozni, s ezekkel sem panaszképen, hanem inkább a biztató reménytől lelkesítve, a midőn örömmel számolva be azon kecsgetető mozgalomról, a mely a magyar nyelv és irodalmi tanítás e hiányának orvoslására az ország két részén is: Szegeden és Pozsonyban egyszerre megindult. Mindkét helyen létrejött egy-egy vállalat, a mely a fent vázolt bajon óhajt segíteni. Sajnálatomra a Pozsonyban megindult vállalatnak egyetlen füzetéhez mindeddig nem juthattam, a szegedinek azonban három száma van kezem között. Czimük a következő: 1. Petőfi élete. Költeményeiből. összeállította, bevezette és magyarázta Dr. Vajda Gyula. 2. Kossuth Lajos. Szemelvények Kossuth Lajos műveiből. Bevezette és magyarázta Dr. Jászai Rezső. 3. Br. Jósika Miklós. Válogatott részek «Abafi»-ból. Szerkesztette, bevezette és magyarázta Madzsar Gusztáv.

Ezekről óhajtok jelen soraimban röviden megemlékezni.

A mi a kiadványok általános beosztását illeti, arról csak dicsérettel szólhatok, bár egyben-másban még látszik a kezdet nehézségeivel való küzdelem.

A bevezetések rövidségük mellett is elég tartalmasak és az előzetesen tudnivalókat szabatosan foglalják össze, gondosan mellőzve azt, a mi fölösleges és nehezen érthető. Kár, hogy a Petőfihez írt bevezetés is nem követi azt az eljárást és módszert, mint a másik kettő. Ez utóbbinak eltérését különben némileg menti az a körülmény, hogy mindent inductive akar a költeményekből levonatni. Csakhogy a történeti előzmények és a korviszonyok rajza ily módon a mű hátrányára elmaradt.

A bevezetést mindegyik füzetben egy kis repertorium követi. Itt nem ártott volna azon műveket, a melyekhez a tanulók könnyen hozzáférhetnek s a melyek elolvasása ajánlatos, külön kiemelni.

A szemelvények megválogatása — csekély kivétellel, a melyekre a részleteknél fogok kiterjeszkedni, elég szerencsés, a mennyiben mindenik füzet azt a minimumot tartalmazza, a mi nélkül az irodalmi tárgyalás egyáltalán nem is képzelhető. Itt természetesen fontosabb az érdekkeltés, mint a teljesség. A tanulók úgysis el fogják az illető írók műveit egész terjedelmükben olvasni, ha e kis füzetek ízelítói fölkeltik bennük az érdeklődést.

A jegyzeteknek mennyisége és minősége leginkább megfelelő a középső füzetben.

Végül a földolgozás, a legfontosabb újítása e füzeteknek, mindenestre dicséretet érdemel, a mennyiben az olvasott anyagnak szó- és írásbeli módszeres megbeszélésére nyújt vezérfonalat. Csak az a baj, hogy legtöbb esetben alig nyújt egyebet beszédgyakorlatoknál, holott az irodalmi művek alapján gondolatokat is kellene a tanulóknak kelteniök s nemcsak arra szorítkoznunk, a mi az olvasmányban betűszerint megvan, hanem arra is, a mi belőle kiolvasható. Különösen sajnálattal nélkülözöm az erkölcsi tanulságok levonását. Nem a száraz moralizálást értem, hanem azon erkölcsi vezető eszméknek feltüntetését, a melyek az egyes szereplő személyek jellemében, tetteiben megnyilatkoznak. Ilyen pl. a 3-dik füzetnek néhány kérdése: (Mi a regény alapgondolata? Melyek életének tanulságai?) és egy dolgozattémája: Az erős akarat győzedelmeskedik a rossz hajlamokon. Ezt a pontot különösen fontosnak tartom, mert ha a magyar nyelv és irodalom tanítása hivatva van arra, hogy a középiskolai tanításnak középpontja legyen, okvetlen szükséges ethikai célokra való fölhasználását minél nagyobb mértékben fokoznunk. Ezzel érhetjük el azt, hogy a tanulók erkölcsi éberségét a mai szomoruan alacsony állásponttól az erkölcsi idealismus magaslatáig emelhetjük. Szerintem ez volna az anyanyelvi tanításnak legmagasztosabb feladata.

Áttérve most már a részletekre, csak a legkirivóbb hiányok rövid felsorolására szorítkozom, a mit — azt hiszem — már csak azért sem vesznek tőlem rossz néven az egyes füzetek szerkesztői, mert az eddigi dicsérő megjegyzéseimből csak azt olvashatták ki, hogy én munkálkodásukat nagyrabecsülöm és annak tökéletesedését lelkem mélyből óhajtom.

A Petőfiről szóló füzet bevezetését nem tartom megfelelőnek. Rövid történeti és korfestő bevezetés helyett a népköltésnek nem mindenütt természetes hangon szóló dicsőítését tartalmazza Petőfi költészetén feltüntetve. A szemelvények közül, melyeknek szövege itt-ott

(L. 23. l. 17., 19., 23. sor) nem hibátlan, a «Nála voltam», «A borozó», «A Honderühöz», «Egy kritikushoz», «Egy fiatal íróhoz» címűek bátran elmaradhattak volna; a «Dalaim», «A magyar ifjakhoz» című pedig kár, hogy nincsenek közölve. A jegyzeteknek a szöveg alatt kellene lenniök s az ily homályos megjegyzések, mint: «Ipar, szorgalom; iparkodik», — Helikon hogyláncz, Apolló és a múzsák lakhelye; nálunk a Keszthelyi Helikon. (102. l.) A Bolond Istókhhoz fűzött megjegyzés (104. l.) — Asinus ad Iyram, számár a *lanttal* (106. l.) — beleöntötte egész *lelkületét* (108. l.) stb. megfelelőbbekkel cserélendők fel. — A feldolgozásban mellőzném az ily nagyon is általános kérdéseket, a melyekre a tanuló alig tud szabatos feleletet adni, mint: Minő a *lelkülete*? Milyen a képzelete? Mennyire haladt az akkori magyar irodalom? — A dolgozat-témák közt nem tartom megfelelőnek: a 6-dik számot (Neje jelleme), a 10-dik vázlatát (Aischylos, Sophocles és Euripides nem lantos költők) és a 13-dik számot (a Falu végén kurta korcsma egybevetve genrefestőink alkotásaival).

A *Kossuth Lajost* ismertető füzet bevezetésében néhány apróbb téves adatot (felsőbb tanulmányait a *lutheránusok*: sárospataki főiskoláján hallgatta; hogy az *ellenzéki* szellemet fentartsa) mellőzve, főleg azt kifogásolhatnám, hogy nincs benne *határozottan* és *világosan* megmondva, mi volt Kossuthnak politikai célja ellentétben Széchenyivel. — A jegyzetek nagy gondnal és szabatosan vannak szerkesztve. Egyedüli hiány, az én meggyőződésem szerint, hogy a gondolatmenet nincs feltüntetve sem a lapszéleken, sem a kellő részletességgel a beszédek végén. — A szemelvények közé az «Országgyűlési tudósítások» egy részletét is jó lett volna felvenni. — A feldolgozás kérdései közül nagyon általánosak: Miben rejlik Széchenyi, miben Kossuth és miben Deák nagysága? Milyen a július 11-iki beszédeknek az *alakja*?

A *Jósika Abafiját* ismertető füzetekre kevés a megjegyzésem. Kívánatos lett volna azonban, hogy a regény rövid tartalmát a szemelvények előtt közölje, mert így a megértés nagyon meg van nehezítve.

Összefoglalva mindazt, a mit az ifjú vállalat jelességeiről és fogyatkozásairól följegyeztem, ismételten örömmel és igaz lelkesedéssel üdvözlöm a szerkesztőt és munkatársait úttörő, hasznos munkálkodásaikért és e külsőleg is megfelelő kiállítású és olcsó füzetekét melegen ajánlom szaktársaim figyelmébe.

Endrei Ákos.